

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 11 oktober 2019

Mål nr

B 5534-18

PARTER

Klagande

TH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MP

Motpart

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. EW

Ombud och målsägandebiträde: Advokat JW

SAKEN

Grovt övergrepp i rättssak

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2018-10-29 i mål B 8122-18

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut enbart på så sätt

att TH döms för, i stället för grovt övergrepp i rättssak, övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § första stycket brottsbalken, samt

att påföljden bestäms till fängelse i två år.

MP ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av TH i Högsta domstolen med 14 565 kr. Av beloppet avser 11 019 kr arbete, 633 kr tidspillan och 2 913 kr mervärdesskatt.

JW ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt EW i Högsta domstolen med 7 763 kr. Av beloppet avser 6 210 kr arbete och 1 553 kr mervärdesskatt.

Staten ska svara för kostnaden för försvararen och målsägandebiträdet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

TH har yrkat att Högsta domstolen ska rubricera den gärning som avses i åtalpunkt 1 (grovt övergrepp i rättssak) som övergrepp i rättssak, brott av normalgraden, och lindra påföljden.

Riksåklagaren och EW har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

Inledning

1. TH har åtalats för grovt övergrepp i rättssak och misshandel enligt följande gärningsbeskrivningar.

Åtalspunkt 1, grovt övergrepp i rättssak

TH har mellan den 29 mars 2018 och den 27 juni 2018 på X x 541, Brandbergen, Haninge kommun angripit EW för att förmå henne att gå till polisen och återta sin berättelse för att på så sätt undkomma en utdömd fängelsedom. Angreppet har bestått i att TH vid ett flertal tillfällen ofredat EW genom att sätta sig på henne och/eller hålla fast henne och uppmana henne att ta tillbaka sin berättelse. Han har även vid upprepade tillfällen tjatat på henne att åka till polisen samt förmått henne att skriva en resningsansökan åt honom. THs agerande har medfört lidande och skada för EW.

TH har därutöver den 26 juni 2018 i det gemensamma hemmet på X x 541, Brandbergen, Haninge kommun angripit EW genom att misshandla henne för att förmå henne att gå till polisen för att återta sin berättelse. Angreppet bestod i att TH tryckte ned EW i en soffa, satte sig på henne och tog därefter strypgrepp på henne upprepade gånger. Han har även dragit EW i håret. Av misshandeln fick EW punktblödningar på halsen, en bula i huvudet, blåmärken på hals, överkropp, armar och ben samt blodsutgjutelser i hårbotten.

Brottet bör bedömas som grovt då det pågått under lång tid, att det rört sig om upprepat våld och att TH den 26 juni 2018 tagit upprepade strypgrepp på EW vilket varit en livsfarlig gärning.

TH begick gärningen med uppsåt.

Åtalspunkt 2, misshandel

TH har knuffat in EW i en vägg och därefter dragit ned henne på golvet, satt sig på henne och hållit fast henne. Det hände natten mellan den 4 juni och den 5 juni 2018 på X x 541, Brandbergen, Haninge kommun. EW fick smärta i kroppen och huvudet samt blåmärken och svullnad på händer och armar och ett ben. TH begick gärningen med uppsåt.

2. Den fängelsedom som det hänvisas till avser en hovrättsdom från mars 2018 enligt vilken TH dömdes till två års fängelse för en våldtäkt förövad mot EW. TH har i tiden efter denna hovrättsdom två gånger ansökt om resning. Ansökan har vid båda tillfällena avslagits.

3. I det nu aktuella målet bedömde tingsrätten att de gärningar som avses i åtalspunkten 1 utgjorde ett fall av grovt övergrepp i rättssak. Den samlade påföljden för detta brott och för den misshandel som avses i åtalspunkten 2 bestämdes av tingsrätten till fängelse i två år och en månad. Hovrätten har fastställt tingsrättens domslut.

Frågorna i målet

4. De frågor som aktualiseras är främst om gärningarna under åtalspunkten 1 innefattar ett eller flera fall av övergrepp i rättssak samt hur brottsligheten ska rubriceras och straffmätas.

Övergrepp i rättssak

5. För övergrepp i rättssak döms den som med våld eller hot om våld angriper någon för att han eller hon gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra någon från en sådan åtgärd. Detsamma gäller den som med någon annan gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att han eller hon avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga. Straffskalan för brottet sträcker sig från allmänt fängelseminimum till fängelse i fyra år. (Se 17 kap. 10 § första stycket brottsbalken.)

6. Om brottet är grovt ska dömas för grovt övergrepp i rättssak till fängelse i lägst två och högst åtta år. Till ledning för bedömningen av om brottet är grovt har i tre punkter angetts s.k. kvalifikationsgrunder som särskilt

ska beaktas vid rubriceringen. (Se 17 kap. 10 § tredje stycket; kvalifikationsgrunderna behandlas närmare i det följande under p. 28–32.)

7. Är brottet i stället ringa döms för ringa övergrepp i rättssak till böter eller fängelse i högst sex månader. (Se 17 kap. 10 § fjärde stycket.)

Om brottsbeskrivningen i 17 kap. 10 § brottsbalken

8. Som framgår av lagtexten förutsätter övergrepp i rättssak att angreppet utförs antingen

- för att den utsatte vidtagit en sådan åtgärd eller avgett en sådan utsaga som är relevant enligt bestämmelsen, eller
- för att hindra en sådan utsaga eller åtgärd.

9. Det första alternativet, som är tillbakablickande, brukar i den juridiska litteraturen anges innebära att övergreppet ska ske för att hämnas, dvs. innebära ett krav på att gärningen vidtas med ett hämndmotiv (se t.ex. Petter Asp m.fl., Lexino, Brottsbalken. En kommentar. Kapitel 13–24, 2018, s. 882 samt Agneta Bäcklund m.fl., Brottsbalken. En kommentar, suppl. 14, januari 2019, 17:10 s. 4).

10. Det andra alternativet är framåtblickande. Gärningen ska ha vidtagits i syfte att hindra t.ex. att en utsaga avges eller – med andra ord – i syfte att se till att något inte sker. Brottsbeskrivningen i 17 kap. 10 § brottsbalken upptar emellertid inte särskilt det fallet att angreppet sker för att tvinga någon till en åtgärd.

11. Av förarbetena (SOU 1944:69 s. 188, även prop. 1948:80 s. 167 f.) framgår dock att bestämmelsen är tänkt att omfatta också framtvingande av en åtgärd och i detta hänseende avses korrespondera med 17 kap. 1 och 2 §§ om våld eller hot mot tjänsteman respektive förgripelse mot tjänsteman; de

paragraferna innefattar uttryckligen det fallet att angreppet sker för att tvinga någon till en åtgärd.

12. Det måste i många fall vara förenligt också med ordalydelsen i 17 kap. 10 § brottsbalken att tillämpa bestämmelsen i fall där angreppet syftar till att förmå någon att göra något.

13. Till att börja med kan det förhålla sig så att ett försök att förmå någon att avge en förmånlig utsaga kan vara detsamma som ett försök att hindra denne att säga något annat. Fråga kan t.ex. vara om en situation där gärningsmannen försöker förmå den angripne att säga något som är till förmån för gärningsmannen i stället för att vittna mot denne.

14. För att det i andra fall ska vara förenligt med lagtexten att tillämpa bestämmelsen i fall där någon söker framtvunga en åtgärd, t.ex. en utsaga inför polis eller domstol, måste förutsättas att den åtgärd som gärningsmannen försöker framtvunga innefattar ett återtagande eller modifikation av en redan avgiven utsaga eller av en redan gjord anmälan. Ett angrepp som sker för att framtvunga en sådan åtgärd kan då samtidigt sägas ske för att en utsaga har avgetts eller för att en anmälan har skett. Det nu sagda innebär att ansvar, i fall där gärningsmannen vidtar angreppet för att den angripne har avgett en utsaga eller gjort en anmälan, inte nödvändigtvis behöver företas med motivet att hämnas. Det fordras emellertid att angreppet har sin grund i en avgiven utsaga, en gjord anmälan eller en förd talan och därför kan sägas ha företagits för att utsagan har avgetts, anmälan gjorts eller talan förts.

Om gärningsbeskrivningen

15. Det kan alltså i och för sig göras gällande i ett åtal för övergrepp i rättssak att ett angrepp skett i syfte att framtvunga en viss framtida åtgärd. För att angreppet ska utgöra brott enligt 17 kap. 10 § brottsbalken är detta emellertid inte tillräckligt. Det krävs också ett påstående om att den framtida

åtgärden innebär att den angripna återtar eller annars ändrar en redan gjord anmälan eller utsaga. Bara om så är fallet kan gärningsbeskrivningen anses innefatta ett påstående om att angreppet skett för att en utsaga eller anmälan har gjorts.

16. I detta mål har åklagaren gjort gällande att angreppen har skett för att förmå EW att gå till polisen och återta sin berättelse. Detta innefattar ett påstående om att angreppet skett för att EW tidigare har avgett en utsaga inför polis och domstol.

Ett eller flera brott?

Allmänt om avgränsning av brottsenheter

17. Vid upprepat brottsligt handlande kan frågan uppkomma om gärningsmannen ska dömas för ett eller flera brott enligt den tillämpliga straffbestämmelsen. Det handlar i dessa situationer om att bedöma vad som utgör en respektive flera brottsenheter.

18. Det går inte att ange några generella kriterier för hur detta ska göras. Bedömningen beror på flera olika faktorer, bl.a. tids- och rumssamband samt antalet brottsobjekt eller angreppsobjekt. Betydelsen av denna typ av faktorer kan skifta från brottstyp till brottstyp. Vid brott mot person gäller som utgångspunkt att vad som utgör ett sammanhängande händelseförlopp mot en och samma person utgör ett brott (se t.ex. Nils Jareborg, Straffrättens gärningslära, 1995, s. 205 och Petter Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2 uppl. 2013, s. 470).

19. Ytterst sätts gränserna för vad som är möjligt att samla under en brottsenhet av den handlingsbeskrivning som straffbestämmelsen anger. Som huvudregel innebär detta synsätt att så snart de i brottsbeskrivningen angivna rekvisiten är för handen är det fråga om ett fullbordat brott och därmed också en färdig brottsenhet. Det kan finnas skäl att göra undantag från denna

huvudregel, men vanligen föreligger sådana skäl bara när det finns ett nära tidsmässigt eller rumsligt samband mellan de olika moment som annars skulle utgöra egna brottsenheter.

20. I rättspraxis återspeglas det sagda i en viss restriktivitet när det gäller att bedöma gärningar som är utspridda över tid såsom en brottsenhet. I rättsfallet ”Tillgreppen i köpcentret” NJA 2006 s. 524 bedömde Högsta domstolen sålunda ett antal butikstillgrepp, förövade under en kort tidsrymd som flera brott och i rättsfallet ”Socialbidragen” NJA 2007 s. 973 ansågs bedrägerier avseende socialbidrag, utförda vid 25 tillfällen under en tidsrymd av ungefär 30 månader som flera brott. Motsvarande bedömning gjordes i ”De upprepade förfalskningarna” NJA 2018 s. 378 där gärningsmännen under en period på mer än tre år, och efter beställning, hade tillverkat ett större antal identitetskort och andra liknande urkunder.

21. Restriktiviteten bör ses i ljuset av bl.a. att bedömningen av frågor om brottsenhet kan ha konsekvenser för andra straffrättsliga frågor, avseende t.ex. gradindelning, medverkan till brott och preskription. Svårigheterna att överblicka sådana konsekvenser utgör ett skäl att vara återhållsam med att bestämma brottsenheten på ett sätt som inte har stöd i brottsbeskrivningen. Att antalsräkningen, dvs. hur många brott gärningsmannen ska dömas för, på ett rimligt sätt kan förankras i brottsbeskrivningen är också av betydelse från legalitetssynpunkt.

Frågan om brottsenhet vid övergrepp i rättssak

22. Övergrepp i rättssak är ett brott som, även om brottet utgör ett brott mot staten som regleras i 17 kap. brottsbalken, förutsätter ett angrepp på en enskild individ. När angreppet består i våldsgärningar kan det därför vara närliggande att söka ledning i hur brottsenheten brukar avgränsas vid brotten mot person. Det skulle innebära att brottsenheten bestäms av antalet drabbade personer och utifrån vad som kan bedömas som ett sammanhängande händelseförlopp.

23. Med hänsyn till att brottet förutsätter att angreppet sker i ett visst syfte kan det emellertid finnas ett visst utrymme att vidga brottsenheten och låta flera gärningar vidtagna i samma syfte konstituera en brottenhet. Detta måste emellertid förutsätta att gärningarna är så nära kopplade till varandra att det, med beaktande av brottsbeskrivningens utformning, finns skäl att se dem som en enhet. En sådan koppling kan tänkas bestå i att gärningarna begås inom en begränsad tidsrymd (jfr t.ex. NJA 2017 s. 966). Det kan också förhålla sig så att gärningsmannen redan från början har haft en tydlig plan som innebär att gärningen begåtts i flera steg.

Bedömningen i detta fall

24. TH har under en period om tre månader med en eller ett par veckors mellanrum i samband med diskussioner om våldtäktsdomen satt sig på och hållit fast EW. Vid ett tillfälle har han också tagit upprepade strypgrepp på henne. Dessa gärningar är var för sig sådana att de uppfyller rekvisiten för övergrepp i rättssak. Mellan de gärningar som innefattat våld eller tvång har det förelegat klara tidsmässiga uppehåll. Gärningarna har inte, även om de har vidtagits i ett och samma syfte, ingått och utgjort led i någon från början sammanhållen brottsplan. Mot denna bakgrund bör var och en av dessa gärningar bedömas som ett särskilt fall av övergrepp i rättssak.

Hur ska gärningarna rubriceras?

Allmänt om gradindelning

25. Vid gradindelade brott är varje grad att se som en egen brottstyp med en egen straffskala. Av hänvisningen i 29 kap. 1 § brottsbalken till den för brottet tillämpliga straffskalan följer att gradindelning i princip måste ske innan den konkreta straffvärdebedömningen görs. (Se från senare tid t.ex. ”Brevinkastet” NJA 2018 s. 574 p. 19.)

26. När det vid en brottstyp finns s.k. kvalifikationsgrunder som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt tar rubriceringen sin utgångspunkt i dessa omständigheter. En samlad bedömning måste emellertid alltid göras. Det betyder att det inte är nödvändigt att kvalificera brottet som grovt när någon av de angivna omständigheterna föreligger och heller inte uteslutet att bedöma brottet som grovt i fall där ingen av de angivna omständigheterna är för handen. För att ett brott ska bedömas som grovt i sistnämnda fall krävs emellertid i princip att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvårande i motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i lagens exemplifiering. (Se t.ex. ”De upprepade skattebrotten” NJA 2018 s. 634 p. 10 och ”Rånnet i tobaksbutiken” NJA 2018 s. 767 I p. 7, båda med vidare hänvisningar.)

27. Som utvecklats i tidigare avgöranden råder emellertid, också med utgångspunkt i den nu angivna prövningsordningen, ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning. Det beror på att gradindelningen i mer svårbedömda fall inte kan göras utan att det sker en värdering av hur allvarlig brottsligheten är. (Se bl.a. ”Penningtvättshjälpen I” NJA 2018 s. 1010 I p. 23; se även ”Bussen i Östberga” NJA 2017 s. 531 p. 10 och 11 samt ”Skärpet” NJA 2017 s. 1129 p. 8 och 9.)

Kvalifikationsgrunderna i 17 kap. 10 § brottsbalken

28. Vid bedömande av om ett brott enligt 17 kap. 10 § brottsbalken är grovt ska enligt tredje stycket särskilt beaktas (1) om det har uppkommit eller funnits risk för betydande men för det allmänna eller någon enskild, (2) om gärningen har innefattat våld eller hot av allvarligt slag, eller (3) om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

29. Den första kvalifikationsgrunden går tillbaka på ett förarbetsuttalande (se prop. 1981/82:141 s. 36) och får så förstås att den främst tar sikte på

gärningens potentiella eller faktiska inverkan på den rättssak som gärningen avser.

30. Vid införandet av den andra kvalifikationsgrunden angavs som exempel på allvarliga hot sådana som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital. Samtidigt underströks att förekomsten av sådana omständigheter, i avsaknad av andra försvårande moment, inte alltid ska leda till att brottet bedöms som grovt och därmed får ett straffminimum om fängelse i två år. Av förarbetena framgår också att det var för att undvika en alltför stor utvidgning av det grova brottet som kvalifikationsgrunden inte direkt hänvisar till de anförda exemplen, utan i stället till hot av allvarligt slag. (Se prop. 2015/16:113 s. 78 f. och 93.)

31. När det gäller våld av allvarligt slag ger förarbetena bara begränsad och indirekt ledning. Beträffande motsvarande uttryck i bestämmelsen om olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken uttalas att det för att våldet ska anses vara av allvarligt slag bör krävas att det rör sig om ett misshandelsbrott med ett straffvärde kring sex månader eller mer (a. prop. s. 83), vilket då var ett straffvärde i paritet med minimistraffet för grovt olaga tvång. Vad gäller uttryckets betydelse i kvalifikationsgrunderna för grov utpressning uttalas på ett motsvarande sätt att med våld av allvarligt slag avses i första hand sådant våld som utgör grov misshandel, vars minimistraff då motsvarade minimistraffet för grov utpressning (a. prop. s. 87). Våld av allvarligt slag är på samma sätt som hot av allvarligt slag ett uttryck som måste kunna anpassas efter den straffbestämmelse där det förekommer. Uttrycket bör följaktligen tolkas något mer restriktivt vid grovt övergrepp i rättssak, som har ett mycket strängt minimistraff, än vid grovt olaga tvång och grov utpressning.

32. Uttrycket att gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös art är tänkt för fall där det försvårande inslaget rör brottsoffrets situation eller karaktären på angreppet. Som exempel anges att gärningen utförts mot en

person i skyddslös ställning, en person i beroendeställning eller en person som befinner sig i numerärt underläge. Hänvisningen till att gärningen annars är av särskilt farlig art är främst avsedd att omfatta situationer där brottet har begåtts i ett sammanhang som är särskilt farligt, t.ex. fall där brottsligheten är systemhotande eller begås inom ramen för kvalificerad brottslig verksamhet. (Se a. prop. s. 84 vartill det hänvisas på s. 93.)

Bedömningen i detta fall

33. I målet har åklagaren gjort gällande att brottet ska bedömas som grovt med hänvisning till att brottet pågått under lång tid, att det rört sig om upprepat våld och att TH vid den avslutande gärningen tagit upprepade strypgrepp på EW, vilket varit en livsfarlig gärning. I tingsrätten har åklagaren också tillagt att gärningen begåtts mot en närstående i hemmet. Hovrätten har sett gärningarna som en enhet och dömt TH för ett grovt brott med ett straffvärde motsvarande fängelse i två år.

34. Högsta domstolen har emellertid (se p. 24) kommit fram till att var och en av gärningarna ska anses utgöra ett särskilt brott. Det betyder att bedömningen kommer att ta sin utgångspunkt i de enskilda gärningarna.

35. Gärningen den 26 juni 2018 är mycket allvarlig med hänsyn till det våld som utövats och till att syftet var att undkomma ansvar för våldtäkt. Den har innefattat upprepade strypgrepp som fått EW att frukta för sitt liv. Även om det inte är visat att gärningen varit livsfarlig, gör det sagda att brottet närmar sig nivån för grovt brott (jfr 17 kap. 10 § tredje stycket 2 brottsbalken). Detta gäller också med beaktande av att innebörden av kvalifikationsgrunden avseende våld av allvarligt slag i någon utsträckning måste anpassas efter den straffbestämmelse det är fråga om (se p. 31). Vid en samlad bedömning av brottet sett för sig når det emellertid inte upp till nivån för grovt brott.

36. De brott som inneburit att TH suttit på eller hållit fast EW har visserligen innefattat endast relativt lindrigt tvång. Brotten bör emellertid ändå, med beaktande av att den bakomliggande rättssaken avsett våldtäkt och att gärningarna innefattat upprepade fysiska övergrepp mot en närstående, bedömas som brott av normalgraden och inte som ringa brott.

Påföljd

Allmänt om straffvärdebedömningen

37. Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde (se 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken).

38. Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. (Se 29 kap. 1 § andra stycket.)

39. Övergrepp i rättssak är ett sådant brott som, under förutsättning att angreppet är allvarligt, kan beröras av bestämmelsen i 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken om allvarliga angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person, se prop. 2009/10:147 s. 14 och 41. (Den straffvärdebestämmelsen har, när det gäller övergrepp i rättssak, inte blivit överspelad av någon senare genomförd skärpning av straffskalan för brottet; jfr ”Rånet i tobaksbutiken” NJA 2018 s. 767 I p. 26–30.)

Straffvärde vid flerfaldig brottslighet

40. Vid bestämmande av straffvärdet för flerfaldig brottslighet är utgångspunkten straffskalan för den samlade brottsligheten. Straffskalan bestäms av 26 kap. 2 § brottsbalken. Den tillämpliga straffskalan sträcker sig i detta fall

från allmänt fängelseminimum till fängelse i högst sex år (se andra stycket 2 och fjärde stycket).

41. Bestämmandet av straffvärdet brukar i fall av flerfaldig brottslighet ske genom att det allvarligaste brottet bildar utgångspunkt för bedömningen. Till straffvärdet för detta brott läggs sedan en efter hand minskande del av straffvärdet för vart och ett av de övriga brotten efter brottens allvar. Därefter kontrolleras att det samlade straffvärdet inte framstår som oproportionerligt i förhållande till den typ av brottslighet som är aktuell. Straffet för den samlade brottsligheten bör också avspegla dess allvar i förhållande till annan brottslighet. Förhållandena kan variera, bl.a. beroende på vilka brott som är aktuella och vilket samband som finns mellan dem. (Jfr ”Skärtorsdagsdomen” NJA 2008 s. 359.)

42. Vid flerfaldig brottslighet där det föreligger ett tydligt samband mellan brotten kan särskilda överväganden göra sig gällande. Det förhållandet att brottsligheten har utövats på ett mer eller mindre systematiskt sätt kan då i vissa fall ges betydelse på så sätt att reduktionen av den samlade brottslighetens straffvärde blir något mindre än annars, vilket kan ske inom ramen för den allmänna efterkontroll som alltid ska göras. (Se bl.a. ”De upprepade förfalskningarna” NJA 2018 s. 378 p. 33.)

43. Vid sidan av det sagda kan det också vara så att det förhållandet att en viss gärning upprepas mot en och samma målsägande påverkar allvaret i de enskilda gärningarna. Denna typ av tilltagande allvar kan förstås beaktas vid bestämmande av straffvärdet för de enskilda brotten, men den kan också beaktas vid bestämmande av straffvärdet för den samlade brottsligheten (se ”Upprepade grova våldtäkter mot barn” NJA 2019 s. 238 p. 14). Ett skäl att beakta det tilltagande allvaret i gärningarna på detta sätt är att man då får en bättre överblick över de samlade konsekvenserna och undviker risken att straffvärdebedömningen blir mekanisk, vilket kan leda både till för stränga och för milda resultat.

44. Vid bedömning av straffvärdet för ett enskilt brott av normalgraden utgör minimistraflet för grovt brott i regel ett tak för straffmätningen av brottet. Ibland uttrycks detta så att den praktiskt tillämpliga straffskalan för ett brott av normalgraden inte sträcker sig längre än till minimistraflet för grovt brott. Detta kan motiveras med att brottet i regel – undantag kan tänkas i fall där en viss omständighet är relevant för straffvärdet men inte för rubriceringen – bör bedömas som grovt om man når upp till ministraflet för grovt brott. Vid en straffvärdebedömning som avser flerfaldig brottslighet av normalgraden finns det emellertid inte något hinder mot att använda den del av straffskalan som överlappar straffskalan för grovt brott.

Bedömningen i detta fall

45. Straffvärdet för gärningen den 26 juni 2018 är betydande. Den har innefattat en farlig typ av våldsanvändning som fått EW att frukta för sitt liv. Den har vidare pågått under relativt lång tid. Det får också stor betydelse att den innefattat ett angrepp på rättsordningen som skett i syfte att TH skulle undgå ansvar för ett allvarligt brott. Också om gärningen ses för sig måste den anses ha ett straffvärde som något överstiger ett år och sex månader.

46. De övriga gärningar som faller under 17 kap. 10 § brottsbalken och innefattar våld och tvång har ett straffvärde i straffskalans nedre del. Allvaret i de enskilda gärningarna måste visserligen i viss utsträckning anses ha ökat efterhand på grund av att övergreppen upprepades i ett sammanhang där EW utsattes för återkommande angrepp i syfte att förmå henne att återta sina uppgifter. Detta kan emellertid beaktas vid bestämmande av straffvärdet för den samlade brottsligheten (jfr p. 43).

47. När det gäller den fristående misshandeln förövad den 4–5 juni 2018 har Högsta domstolen inte funnit några skäl att göra en annan bedömning än hovrätten.

48. Vid bedömningen av den samlade brottslighetens straffvärde ska beaktas både att samtliga gärningar utom misshandeln den 4–5 juni 2018 hålls samman av att de begåtts i ett gemensamt syfte och att brotten ingått i en serie av upprepade övergrepp (se p. 42 och 43).

49. Sammantaget motsvarar straffvärdet för den samlade brottsligheten fängelse i två år. Påföljden ska bestämmas till fängelse.

Slutsats

50. Hovrättens domslut ska ändras dels på så sätt att TH i stället för att dömas för ett fall av grovt övergrepp i rättssak ska dömas för flera fall av övergrepp i rättssak av normalgraden, dels på så sätt att påföljden bestäms till fängelse i två år.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Svante O. Johansson, Petter Asp (referent), Eric M. Runesson och Cecilia Renfors
Föredragande justitiesekreterare: Lina Zettergren